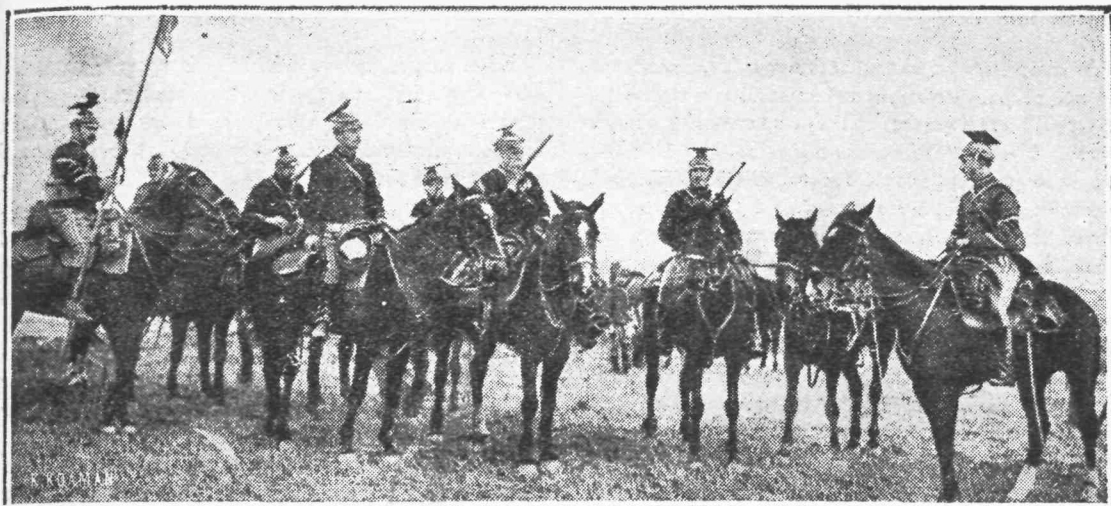
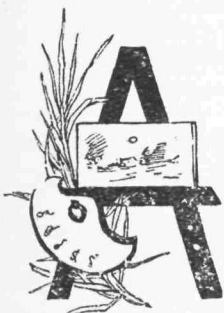

Βεζυγικὸν ἱππικὸν ἑτοίμον πρὸς ἐπίθεσιν

ΑΝΑ ΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

(Σημειώσεις ἐνὸς ἐπισκέπτου.)

Ἡ ἀνησυχία ἐνδεχομένης νέας πολεμικῆς περιπλοκῆς, ἡμπόδισαν τὴν ἐκδήλωσιν τῆς καλλιτεχνικῆς κινήσεως, ἥτις κατόπιν τῶν νικηφόρων πολέμων, θὰ ἐξώρμα μὲ νέαν ζωὴν καὶ νέας ἐλπίδας. Ἐν τούτοις ἐγένετο καλλιτεχνικὴ ἐργασία ἀθόρυβος καὶ ἀφοῦ συνολικὴ ἐκθεσις δὲν πρόκειται νὰ μῆς

δείξῃ τὰς νεωτέρας προόδους, ἐπιβάλλεται μία ἐπίσκεψις εἰς τὰ καλλιτεχνικά ἐργαστήρια, ὅπου ἡ τέχνη ὁρρωδοῦσα πρὸ τῶν ἀνησυχητικῶν φημῶν, ἀναμένει τὴν εὐκαιρον στιγμὴν διὰ νὰ τανύτῃ τὰς πτέρυγας τῆς ἔξω τοῦ καταφυγίου τῆς.

Τὸ Ζάππειον εἶνε σήμερον τὸ Ἀσυλον τῆς Ἀθηναϊκῆς Τέχνης. Ἀφοῦ δὲν κατορθώθῃ ἡ χρῆσις αὐτοῦ διὰ γενικωτέρας ἐκθέσεως, ἂς χρησιμοποιηθῇ τοῦλάχιστον πρὸς ὑποστήριξιν τῆς φερεομένου Τέχνης. Εἰς τὰς εὐρείας, ὅπου καὶ ψυχρὰς αἰθούσας του μετέφερον τὰς καλλιτεχνικάς ἀποσκευὰς τῶν ἱκανοὶ ζωγράφοι καὶ γλύπται. Ἐκεῖ ὁ Χατζῆς, ὁ Μαθιόπουλος, ὁ Ἰωαννίδης, ὁ Κοντόπουλος, ὁ Ροῦμπας ἐκ τῶν ζωγράφων καὶ ὁ Θωμόπουλος, ὁ Συννέφας, ὁ Δημητρίου ἐκ τῶν γλυπτῶν.

Τὸ μεγαλειότερον διαμέρισμα κατέχουν οἱ κ.κ. Χατζῆς, Θωμόπουλος, καὶ Συννέφας, διαιρέσαντες αὐτὸ εἰς καλιάς. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἐπαρνημένον ἓν... κοιμητήριον καλλιτεχνικόν: Τὸ ἐργαστήριον τοῦ πρὸ μνηῶν ἀποθανόντος γλύπτου Παρλιάρου. Ἀς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τοῦ ζῶντος, τοῦς πλήρεις σφρίγγους χωροῦντας εἰς τὴν λεωφόρον τῆς Ἀναγεννήσεως.

Θωμᾶς Θωμόπουλος

Τὸ σπουδαστήριον τοῦ γλύπτου κ. Θωμοπούλου, εἶναι τὸ εὐρύτερον ὅλων τῶν ἄλλων ἐργαστηρίων καὶ τὸ μᾶλλον κατάφορτον ἐξ ἔργων. Ὁ κ. Θωμόπουλος εἶναι ἐργατικώτατος. Παρὰ τὰς δυσμενεῖς διὰ τὴν ἀνυ-

ποστήρικτον Ἑλλ. τέχνην συνθήκας, εἶνε ἀξιοσημείωνος εἰς τὸ μέγα ἔργον, τὸ ὅποσον φιλοδοξεῖ ν' ἀφῇ.

Τὸ ἀνύσχητον πνεῦμα του, ἡ ἐκλεκτὴ μόρφωσίς του, ἡ ὁρμή του πρὸς κάτι ἀνώτερον, ἡ ἐμφυτοὺς καλαίσθησία τὴν ὁδηγοῦν εἰς ἓν ἀνώτερον ἐπίπεδον καὶ τὸν ἐπέβαλον ἤδη ὡς ἡγέτην σήμερον, μετὰ τοῦ Κωνσταντ. Δημητριάδου, τῶν ζώντων Ἑλλήνων γλυπτῶν. Εἰς τὸ ἐργαστήριόν του κυρίως μᾶς ἐλκύουν καὶ μᾶς ἐνδιαφέρουν τὰ νέα ἔργα του. Εἰς τὸ πρῶτον διαμέρισμα τοῦ ἐργαστηρίου του δεσπόζει ὁ «Πόλεμος», μικρογραφία μνημειώδους ἔργου. Ὁρθίως ἕνας ἀνὴρ, τὸ σῶμα τοῦ ὁποίου ὥρνωσεν ὁ κάματος, μὲ στύγνῃ ὄψιν κρατεῖ στεφάνια, μὲ τὰ ὅποια στεφανώνει τὰ κάτωθεν αὐτοῦ θύματα τῆς πολεμικῆς καταστροφῆς, τὰ ὅποια συμφοροῦνται ὡς ἕνας πολὺς σαρκῶν — πολεμιστὰ καὶ γυναικόπαιδα καὶ ἵπποι δίπλα εἰς τηλεόβλα καὶ σάλπιγγας — ὅλα εἰς τὴν ἀκίνησίαν τοῦ θανάτου συμβολίζοντα οὕτω ἕνα μακχελεῖς, οἷος εἶνε σήμερον ὁ πόλεμος μὲ τὰς νεωτέρας ἐφευρέσεις τῆς ἐξοντώσεως — ἀγριος, ἐξοντωτικὸς. Ὁ Πόλεμος φέρει πτέρυγας μόλις φερόμενας καὶ ἐξορμούσας πρὸς τ' ἄνω. Ὡς ἀπορρήσι τις, ποίαν σχέσιν ἔχουν μὲ τὸν πόλεμον αἱ πτέρυγες καὶ διατὶ καινοτομῶν ὁ καλλιτέχνης τὰς μετέφερεν ἐκ τῶν ἀνθρῶν ὠμοπλατῶν τῆς Νίκης εἰς τὰς τοῦ στιβαροῦ καὶ καταστρεπτικοῦ πολεμάρχου. Ὁ καλλιτέχνης συμβολίζει τὰς Νέας ἰδέας αἱ ὅποια ἤρχισαν νὰ πτεροφοροῦν καὶ αἱ ὅποια θὰ καταλήξουν μίαν ἡμέραν διὰ τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς τὴν γενικὴν εἰρήνευσιν. Εἶνε τοῦτο ἴσως εἰς εὐσεβὲς πόθος, μία ὄνειροπόλησις μελλοντικὴ, ὡς εἶνε καὶ τὸ συνέδριον τῆς Χάγης. Ἀλλὰ δὲν ἀποκλείεται ἕνας καλλιτέχνης νὰ βλέπῃ μακρύτερα τῶν συγχρόνων του. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἐπλάσεν εὐθὺς μετὰ τοῦς ἰδικούς μας πολέμους. Πῶς νὰ ἐφραντάτῃτο ποίαν κεραυνόβολον ἀπάντησιν ἐπαρῶλασεν εἰς τὰς ὁπτασίας του ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία! Εἰς τὴν βάσιν, ἐρ' ἡς ὑποτίθεται ὅτι ρεῖ τὸ αἷμα τῶν θυμάτων εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας προβάλλει ἀνὰ μία Σφίγξ αἰνιγματώδης. Ὅταν τὸ ἔργον ἐκτελεσθῇ ἐπὶ ἐρυθροῦ γρανίτου μὲ ὀρειχαλκίνοις τὰς παραστάσεις, θὰ ἔχῃ μίαν ἐπιδημητικὴν ὄψιν, ἀνταξίαν τοῦ μεγάλου θύματος.

Δεύτερον, ἔτι μεγαλύτερο μνημεῖον, ὀγκωδέστερον καὶ πολυσυνθετώτερον τοῦ πρώτου, κυριαρχοῦν τοῦ δευτέρου διαμερίσματος, μὲ ἓνα πρασινωπὸν χρωματισμόν, εἶνε τὸ «Πολεμικὸν μνημεῖον». Ὁ Βασιλεὺς μας ἐπὶ θυμολογίας ἵππου, ἔχοντος ἀνωρθωμένους τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, καταπατοῦντος δ' ὀπίσθεν λάφυρα, ὁδηγεῖ τὸν κάτωθι εἰκονιζόμενον στρατὸν τοῦ εἰς τὴν δόξαν, ἐνῶ ἡ Νίκη ἀσφαλῆς διὰ τὸ ἀποτέλεσμα, κρατεῖ δι' ἄμφοτέρων τῶν χειρῶν προτεταμένον στεφάνον τιμῆς διὰ τοὺς θριαμβευτάς. Ὁ γενικὸς χαρκατὴρ τοῦ ἔργου εἶνε ἡ ὁρμή, διακρινόμενη εἰς τὴν κίνησιν τοῦ στρατοῦ, ὃν ἡλεκτρίζει τὸν Βασιλικὸν σύνθημα: «Ἐμπρός, πάντοτε ἔμπρός!» Κάτωθεν τοῦ ἔργου ἀνδριάντος καὶ ἀνωτῆς βάσεως παρατάσσονται ἐν αὐστηρῇ γραμμῇ ἀρχαῖα ἀνάγλυφα, εἰκονίζοντα τὴν παλαιὰν δόξαν, κάτωθεν τὰ νικητρία στρατεύματα τῶν δύο τελευταίων πολέμων, ἐνῶ εἰς τὴν θάσιν θὰ χαραχθοῦν Βυζαντινὰ παραστήσεις μὲ τὸν δικέφαλον ἄετον ἵνα οὕτω δειχθῇ ἡ ἱστορικὴ ἐνότης τοῦ Ἑλλ. ἔθνους καὶ τὰ συνεχῆ κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ σταδιοδρομίαν μεγαλουργήματα. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου αὐτοῦ θὰ ἀπαιτήσῃ θεαίως μέγα χρηματικὸν ποσόν, περὶ τὰ δύο ἴσως ἑκατομύρια. Ἀλλὰ θὰ εἶνε ὁ μεγαλύτερος αἰώνιος συμβολισμὸς μᾶλλον μεγάλῃς δόξης. Τὸ ποσὸν ἂν μὴ φανῇ υπερβολικόν. Ὄταν ἡ Ἰταλία διὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Βικτωρος Ἑρμανουήλ ἐδαπάνησεν 100 ὅλα ἑκατομύρια, καὶ οἱ Γερμανοὶ διὰ νὰ τιμήσουν τὴν μάχην τῆς Λειψίας ἐδαπάνησαν 7,500,000 φράγκων, ἡ Ἑλλὰς μὲ ὅλας τὰς ἀναλογίας πρέπει νὰ διαιωνίσῃ τὰ μεγάλα σύγχρονα κατορθώματα, δι' ὧν ἀπληλευθρώθησαν μυριάδες ἀδελφῶν. Τὸ μνημεῖον αὐτό, τὸ ὅποιον ἐξωτερικῶς θὰ εἶνε ἐπιδημητικόν, ὕψους 20 μέτρων, θὰ ἔχῃ εἰς τὰς βάσεις πύλας, δι' ὧν θὰ εἰσέρχεται τις εἰς ἐν μουσεῖον τοῦ Πολέμου, περιέχον λάφυρα καὶ τοιχογραφίας τῶν μαχῶν. Θὰ κατασκευασθῇ ἀπὸ γρανίτην καὶ μάρμαρον καὶ ὁρεῖχαιλον καὶ θὰ ἔχῃ καὶ ζωγραφικὰς συγχρόνως ἀπεικονίσεις. Τὸ ὄνειρον τοῦ καλλιτέχνου θὰ πραγματοποιηθῇ; Ἡ πίστις εἰς τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους δίδει καταρατικὴν ἀπάντησιν.

★

Ἄλλα ἔργα, τελειωμένα αὐτά: Προτομὴ τοῦ Χαριλάου Τρικούπη ἐπὶ μαρμάρου κατὰ παραγγελίαν ὁμογενοῦς θαυμαστοῦ του, ἐπιθυμοῦντος νὰ μείνῃ ἄγνωστος. Ἀπὸ τῆς κατατομῆς θεωμένη ἡ προτομὴ ἔχει μεγάλῃν ὁμοιότητα, ἐν γένει δὲ διασώζει τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀετὰν φυσιογνωμίαν τοῦ ἐπιφανοῦς πολιτευτοῦ. Εἰς τὴν θάσιν ἔχει χαραχθῇ ἡ ὑπογραφή του. Ὁ καλλιτέχνης ἔχει πλάσῃ καὶ ἐν σχέδιον μνημείου τοῦ Τρικούπη, ἀνδριάντος ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς βάσεως.

Μαρμαρινὴ προτομὴ τοῦ Ἀμερικανοῦ ζωγράφου, τοῦ τόσο γνωστοῦ παρ' ἡμῶν κ. Π. Σουλὸν μᾶλλον τὸν παρουσάζει ὁλοζώντανον, καίτοι δὲν ἔχει ἐντελῶς τελειώσῃ. Ἀλλὰ προτομὴ μαρμαρινή, ἡ τοῦ Σμυρναίου ποιητοῦ κ. Μιχ. Ἀργυροπούλου καὶ ἐν ἀνάγλυφον τοῦ ἀποθανόντος λογίου καὶ δημοσιογράφου Μακρῇ.

Ὁ πηλωμένος πολέμιστὴς τοῦ 1913. Ἐνας στρατιώτης τραυματίας θνήσκων πίπτει, ἐνῶ ὀπίσθεν του, ἄλλος συνεπλιτὴς εἶνε ἤδη νεκρός. Κάτωθεν, ἐπὶ τῆς βάσεως Νίκαι ἀλληλοκατοῦνται διὰ στεφάνων, οὗς κρατοῦν μὲ προτεταμένας τὰς χεῖρας. Ὁ καλλιτέχνης εἰς τὴν ὥραιαν αὐτὴν παράστασιν ἐνεπνεύσθη ἐκ τῶν στίχων τοῦ Σολωμοῦ.

Κόρη ἐκπνέουσα, γυμνὴ εἰς τὸ προσιέμενον, αἰσθανομένη ἐγγιζόντα τὸν θάνατον, τὸν ὅποιον ὀραματίζεται μὲ ἀνοικτοὺς ὀφθαλμούς. Εἶνε ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὸ ὥραον ποίημα τοῦ Μακροῦ, τὸ «Παράπνοε τῆς πεθαμένης».

Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ ἡ ἐκφραστικὴ μορφή τῆς πρώτης αἰσθαντικῆς Ἑλληνίδος συγγραφέως, τῆς κ. Γαλατίας Καζαντζάκη (Πατρούλας Ὑψηλοεῖτου) μαρμαρωμένη. Προτομὴ εἶνε καὶ ὡς φαίνεται σὺν νὰ ἀπεσπάσθῃ ἀπὸ καρμὶαν συμβολικὴν ποιητικὴν σύνθεσιν. Ἐχει ὅλην τὴν μυστικοπάθειαν ἥτις διακρίνει τὰ ἔργα τῆς. Δι' αὐτὸ τὸ κεφάλι εἶχε δίκαιον ὁ καλλιτέχνης νὰ μᾶς εἰπῇ: «Εἶνε ἀπὸ τὰ καλλιτέρα μου. Αὐτὸ μὲν μέρα θὰ μῆν' εἰς Μουσεῖον». Δὲν εἶνε περικυτολογία. Τὸ ἔπλασε μὲ μίαν διαίσθησιν, μὲ μίαν ἀγάπην καὶ κατώρθωσε νὰ μὴ κινήσῃ μίαν ἀψυχὸν κεφαλήν, ἀλλὰ μίαν παλλομένην ψυχήν. Ὄταν δὲ χρωματισθῇ, ἡ φανὴ ἔτι ζωηρότερα ἡ εἰλικρινὴς προσπάθεια τοῦ καλλιτέχνου. Εἰς ἔκφρασιν ἄλλα καὶ λεπτοτέτα ἀμιλλᾷται καὶ ἡ προτομὴ τῆς κ. Φωκῆ, καθ' ἣν στιγμὴν ψάλλει. Ἡ τέχνη τῆς δίδει σχεδὸν μίαν νεότητα.

Ὁ κ. Θωμόπουλος ἐρίλοτέχνησε καὶ δύο ἀναμνηστικὰς πλάκας τῶν πεσόντων ὑπὲρ Πατρίδος. Μίαν ἐντολή τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν διὰ νὰ ἐντετυχθῇ εἰς τὰς ἐκκλησίας—διὰτὶ ὅχι καὶ εἰς τοὺς στρατιῶνας;—καὶ ἄλλην ἐντολή τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἵνα κοσμήσῃ τὰς προσόψεις τῶν Δημοτικῶν σχολείων. Ἡ πρώτη φέρει ὡς προμετωπίδα τὰ ἐμβλήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους: Στέμμα βασιλικόν, σημαίας, τηλεδῶλα, δάφνας καὶ τὸν δικέφαλον ἄετον ἐν ἀρμονικῷ συμπλέγματι. Ἐκατέρωθεν φέρει δύο Βυζαντινὰ κοσμήματα, ὡς στερεώματα τῆς πλάκας ἐπὶ τοῦ τοίχου, μὲ δικεφάλους ἄετους. Κάτωθεν θὰ γραφοῦν τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων κατὰ τοὺς δύο πολέμους χωριστῶν. Ἡ πλάξ θὰ εἶνε μαρμαρινή, ὁ δὲ χαλκὸς ἐξ οὗ θὰ γυροῦν τὰ ἐμβλήματα θὰ ληφθῇ ἐκ πλεμικῶν λαφύρων τοῦ Ἑλλ. στρατοῦ. Ἡ δεύτερα πλάξ—ἡ καὶ καλλιτέρα—εἶνε ἀνάγλυφος καὶ εἰκονίζει τὴν Δόξαν τανυσίπτερον καὶ κρατοῦσαν δύο στεφάνους, διὰ τοὺς δύο πολέμους, κάτωθεν δὲ προβάλει ἀπὸ μίαν δάφνην μὲ τὸν δικέφαλον ἄετον, ὁ στρατηλάτης Βασιλεὺς. Κάτωθεν ἴσως χαραχθῇ ὄρθιος εἰζωνος καὶ παραπλεύρως θὰ ἀναγραφοῦν τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων. Ἡ πλάξ θὰ εἶνε μεταλλίνη.

Ὁ κ. Θωμόπουλος, ὅστις διακρίνεται ὅχι μόνον διὰ τὴν πλαστικότητα καὶ τὴν γραμμὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἰδιορρυθμίαν, πρῶτος εἰσήγαγε παρ' ἡμῶν τὴν ἑγχρωμὸν γλυπτικὴν, ἥτις συνδυάζει τὴν ζωντανότητα τῆς ζωγραφικῆς μὲ τὴν πλαστικότητα τοῦ μαρμάρου. Πρὸ δεκαπενταετίας ἀπεπειράθη καὶ παρούσας τὰ «Μάτια τῆς ψυχῆς». Ἦδη ἐρίλοτέχνησε τὸ «Πάτερ ἡμῶν». Ἐνα παιδί προσεύχεται. Φαίνεται μόνον ἡ κεφαλή του καίτοι ἡ φυσιογνωμία δὲν ἔχει ὥραιότητα μορφῆς, ἐν τούτοις ἡ ἔκφρασις προδίδει παιδικὴν ἀγνότητα, θρησκευτικὴν προσήλωσιν, ἔχει δέ τι τὸ διακοσμητικόν.

Ὁ κ. Θωμόπουλος καὶ ἄλλα ἔργα του θὰ χρωματίσῃ, μὲ ἓνα ἄπλοον, μόλις διακρινόμενον χρῶμα, ὥστε νὰ μὴ κυριαρχῇ τοῦ μαρμάρου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπίδημητικὴ λευκότης ἐνέχει μεγαλεῖον, ὅπερ δὲν ἔχει ἡ ζωγραφικὴ.

★

Ὁ καλλιτέχνης παρηκολούθησε τὴν δρᾶσιν τοῦ ναυτικοῦ κατὰ τὸν πόλεμον. Καὶ ἀπεκόμισεν ἐν τῶν ἐντυπώσεων τοῦ μίαν ὥραιαν ἐμπνευσιν, τὴν «Νίκη» τοῦ Ναυτικοῦ», καὶ καλλιτεχνικώτατα μετὰλλια τῶν πρωτοτεργατῶν τῆς ναυτιλίας δόξης. Ἡ Νίκη εἰκονίζεται ὡς νὰ ἐξορᾷ, νεωτέρα ἀδελφὴ τῆς Νίκης τῆς Σαυοθράκης, ἐνῶ κάτωθεν εἶνε χαραγμένον ἐν θωρηκτόν. Τὸ πρόπλασμα ἐφιλοτέχνησεν ἐπιβάτων τοῦ «Κανάρη», μετὰ τὴν ναυμαχίαν. Εἰς μετὰλλια εἰκόνισε τὸν νύαρχον κ. Κουντουριώτην, τὸν κυβερνήτην τοῦ «Ἀδερφῶ» κ. Δούσανην ἐν τῷ γραφεῖ τοῦ, τὸν πλοίαρχον κ. Γούδαν, τὸν κυβερνήτην τοῦ «Κανάρη» κ. Δόσιον καὶ τὸν πεποιημένον τορπιλλήτην κ. Βόσσην, μετὰ τὴν ἀπεικόνισιν κάτωθεν τοῦ ἡρώϊκου τορπιλλοδούλου τοῦ. «Ὅλα αὐτὰ ἐσχεδιάσθη κατὰ τὴν ἐν Μούδρῳ διαμονὴν τοῦ.

Ἀλλ' ὁ γλύπτης Θωμῶπουλος εἶνε καὶ ζωγράφος. Ἐχεῖ δώσει πολλὰ δείγματα μιᾶς πρωτοτύπου καὶ ἰσχυρᾶς τέχνης. Εἰς τὴν νέαν παραγωγὴν ἀνήκει καὶ

εἰς ζωγραφικὸς πίναξ, ὁ «Ὁρὸς τῶν ψυχῶν». Εἶνε ἐμπνευσμένος ἐκ τοῦ ὁμωνύμου γνωστοτάτου ποιήματος τοῦ κ. Γρυπάρη. Ὁ ποιητὴς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δειροπολήσῃ ἱκανώτερον καλλιτέχνην, διὰ νὰ ἀποδώσῃ τῶν στίχων τοῦ τὴν παραστατικὴν δύναμιν. Εἶνε μετὰλλια διαστάσεων πίναξ. Εἰς τὰς βραδυνὰς ἀνταυγείας ὁ σάλπιγγις σάλπιζει· γύρω τοῦ, τῆς μάχης τὰ λείψανα. Ψηλὰ κοράκια φτερουγίζουν· εἶνε αἱ ψυχαὶ τῶν πεσόντων. Ὁ κ. Θωμῶπουλος εἶνε ὁ μόνος—ἐξαίρεσει τοῦ κ. Ἰακωβίδου, ἐμπνευσθέντος ἐκ τοῦ Σολωμοῦ—ὅστις ἐκ τῆς Νεοελληνικῆς ποιήσεως ἠντλήσας θέματα διὰ νὰ τὰ ἀπαθανάτισῃ, εἶτε μετὰ τὸν χρωστήρα εἶτε μετὰ τὴν σμίλην. Πόσον θὰ ἦτο πρωτιμώτερον ἂν οἱ καλλιτέχναι μὴ ἀντὶ νὰ καταναλισκωνται εἰς πεζὰς ἀπεικονίσεις ἢ εἰς στενωχωρημένα πολλάκις θέματα, κατέφρουον εἰς τὸν πνευματικὸν θησαυρόν, τὸν ὅποιον περιχλίζει ἡ νεωτέρα φιλολογία μας.

Δ. Ι. Κ.

Ἡ Μητροπολις τῶν Ρήμων

ΡΗΝΕΙ ὁ πνευματικὸς κόσμος μίαν συμφορὰν. Ἡ πυρποληθεῖσα Λουβαῖν δὲν ἔμεινεν μόνη ἐν τῇ καταστροφῇ. Οἱ ἱστορικοὶ Ρήμοι ἐπλήρωσαν βαρύτερον τὸν πόρον εἰς τὴν ρομφαίαν τοῦ Ἀρεως. Μετὰ τὴν διαρπαγὴν τοῦ Σαντιγῶ, κατεστράφη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἡ Μητρόπολις τῶν Ρήμων, ἐν ἀπὸ τὰ ἀρχαιότατα κειμήλια

τῆς Μεσαιωνικῆς Ἐκκλησιαστικῆς τέχνης, ὁ Παρθενὼν τοῦ Γοτθικοῦ ρυθμοῦ. ἡ καρδία τῆς καθολικῆς καὶ μοναρχικῆς Γαλλίας.

Ὁ καθεδρικὸς οὗτος ναὸς, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας, ἦτο ὁ ἀριστος ἴσως τῶν ναῶν Γοτθικοῦ ρυθμοῦ. Κομψός, πλούσιος, μεγαλοπρεπής. Ἡρξάτο κτιζόμενος τῷ 1212 ὑπὸ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ Ροβέρτου Κανσύ. Διεκόπη ἡ οἰκοδομὴ μετὰ τὸν θάνατόν του καὶ ἐπαναλήφθη τῷ 1250, ἐτελείωσε δὲ ἡ κορυφὴν τοῦ 1430. Ἀντεκατέστητε ἄλλην μικροτέραν, ἐν ἣ κατὰ παράδοσιν ἐδέχθη τὸ βάπτισμα ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους Κλόβις. Τὸ ἐξοχον αὐτὸ μνημεῖον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἶχε μῆκος 140 μέτρων, καίτοι δὲ ὀγκωδέστατον, ἐν τούτοις ἐνόμιζε τις ὅτι ἦτο ἐλαφρότατον. Ἡ δυτικὴ πύλη ἀποτελούμενη ἐκ τριῶν μεγάλων ὠοειδῶν ἀψίδων ἐκοσμεῖτο ὑπὸ 530 ἀγαλμάτων διαφόρων μεγεθῶν. Οἱ δύο πύργοι τοῦ σχηματίζοντες καὶ οὗτοι τὸς ἐπιμήκη κατέληγον εἰς ἀετώματα, διακοσμούμενα ὑπὸ τεσσαράκοντα ἀνδριάντων ἐπισκόπων τῶν Ρήμων. Ὁ ὑελωτὴς ρόδαξ τῆς κεντρικῆς εἰσόδου ὤπισθεν τοῦ τεραστίου ἀγάλματος τῆς Παρθένου ἦτο τόσον μέγας καὶ θαυμαστός εἰς χρῶμα καὶ παραστάσεις ὥστε ἦτο μοναδικὸς εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν. Πλεῖστα ἄλληγορικὰ παραστάσεις Ἰλαρίδας καὶ Νέας Διαθήκης ἐστόλιζον τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ ναοῦ, ἐντὸς ἀψίδων. Εἰς ἄλλας ἀψίδας εὗρισκοντο ἀγάλματα τῶν τεσσάρων ἐποχῶν. τῶν δώδεκα μηνῶν, καὶ τῶν Βασιλέων τῆς Γαλλίας. Ἐσωτερικῶς μετὰ τοὺς Γοτθικοὺς στύλους τοῦ, τὰ χαρίεντα κιονόκρανα, τὰς ἰδιορρυθμίας ἀψίδας, τὰς ὑπερκειμένους ἀστέας, τοὺς ἐλαφροὺς στύλους καὶ πυρ-

γίσκους—μία ποικιλία χωρὶς νὰ φέρῃ τὴν παραμικρὰν σύγχυσιν—καὶ τὰ ὑελώματα, ἀριστουργήματα γραφικῆς μετὰ σκηνᾶς τῆς Ἀγ. Γραφῆς, φωτίζοντα ἐννέα παρεκκλήσια, ἀπετέλουν ἐν ἀριστοτέλει τέχνης ὑπέροχον. Παλαιοὶ τάπητες καὶ εἰκόνες συνεπλήρουν τὸν πολυτίμον διάκοσμον. Τὸ ἀρμόνιον ἀπετέλει ὁλόκληρον θησαυρόν. Ὑπῆρχε ἐν δυσκοπότηρον μεγίστης ἀξίας ἐξ ἀπέρθου χρυσοῦ. Ὑπὸ τὸ ἔδαφος τέλος τοῦ ναοῦ ἐκοιμᾶτο τὸν ἥσυγον ὕπνον στρατιὰ δολοκλήρος ἐπισκόπων, καρδινάλιων, βασιλέων καὶ στρατηγῶν τῆς Γαλλίας, τῶν ὁποίων αἱ καρδίαι διετηροῦντο ἐντὸς χρυσεῆς ληκύθου. «Παράδεισος τέχνης» εἶχε ἀποκληθῇ.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἀξίας, εἶχε καὶ ἱστορικὴν τοιαύτην. Ἐν τῷ ναῷ αὐτῷ ἐθαπτίσθη τῷ 496 ὁ Λουδοβίκος Α', ἐρχόντο δὲ οἱ Βασιλεῖς τῆς Γαλλίας ἐν μεγίστῃ πομπῇ, ἀπὸ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς μέχρι τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' ἐν οἷς καὶ ὁ Κάρολος ὁ Ζ' χριστὸς ὑπὸ τῆς Ἰωάννας δ' Ἀρχ. τῷ 1429, τῆς ὁποίας καὶ ἀγαλμα ὑπῆρχε, ἔρχον τοῦ γλύπτου Dubois.

Τὸ κειμήλιον αὐτὸ τῆς τέχνης οἱ Γερμανοὶ ἐπὶ τῇ προσφάσει ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τοὺς πύργους τοῦ παρατηρητηρίου ἐβομβάρδισαν καὶ κατέστρεψαν διὰ τηλεθέλων μετὰ ἐκρηκτικὰς ὕλας καὶ πολιορκητικὰς ὅλους. Ἡ καταστροφὴ κατέθληκε ὅλη μόνον τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ σὺν πάντα τὸν καλλιτεχνικὸν κόσμον. Τὰ ἀληθῶς πεπολιτισμένα ἔθνη ἐξεδήλωσαν ἀγανάκτησιν. Συγγραφεῖς καὶ καλλιτεχνικὰ σωματεῖα διεμαρτυρήθησαν, χαρακτηρίζοντα ὡς ἀνοσιούργημα ἄξιον Ἀλλαρίχου τὴν καταστροφὴν, ἥτις δύναται νὰ παραβῇ ἡττὴ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Παρθενῶνος. Ἐνας σκελετὸς κενὸς μεμαρτισμένους τοίχους μένει ἐκ τοῦ θαυμασίου οἰκοδομήματος, μετὰ τὴν μεγάλην πύλην ἐτοιμόρροπον. Τεράστιαι μάζαι λίθων κατὰκινεῖται, καὶ ξύλα ἀπὸ θρακωμένα, καὶ κεφαλαὶ ἀγαλμάτων ἀναμύξ. Ἀγγλὸς ὁμοσιολόγος αὐτόπτης τῆς καταστροφῆς γράφει :

«Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν θὰ ἔπесαν 500 βλήματα μετὰ στόχον τὸν ναόν. Ὁλόκληρος ἡ περὶ συνοικία ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ὅμοιοι ξύλων ἀναφλεγόμενοι μετέδωσαν τὸ πῦρ εἰς τὰς δρυῖνας δοκοὺς τοῦ κτιρίου μετ' ὀλίγων αἱ στέγαι τῶν προσῶν ἦσαν τύραυνα φλεγόμενα. Γλῶσσαι πυρὸς ἔλειτουργον γύρω τὴν μητρόπολιν.»